

ROBERT WALCZAK

Student II roku prawa
Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

---

Sankcja kredytu darmowego w ustawie o kredycie konsumenckim

Wprowadzenie

Sankcja kredytu darmowego do polskiego systemu prawa wprowadzona została art. 15 Ustawy z dnia 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim¹. Początkowo przedmiotowa instytucja nie była powszechnie stosowana przez konsumentów. Wydaje się, że wynikało to przede wszystkim z niskiej świadomości prawnej. Powyższe wiązało się również z niewysoką skutecznością ewentualnego powołania się przez konsumenta na istnienie sankcji kredytu darmowego. Pierwotnie sankcja ta, przy jednoczesnym wąskim katalogu naruszeń², polegała na pozbawieniu (po złożeniu przez konsumenta pisemnego oświadczenia) prawa do zysku kredytodawcy z tytułu

---

¹ Dz.U. z 2001 r., Nr 100, poz. 1081 ze zm.

² Zob. szerzej art. 4–7 ustawy o kredycie konsumenckim z dnia 20 lipca 2001 r.

udostępnionego kapitału, z wyłączeniem przewidzianych w umowie kredytu kosztów związanych z ustanowieniem jego zabezpieczenia oraz ubezpieczenia.

Ustawa z dnia 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim została uchylona Ustawą z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim³ stanowiącą implementację dyrektywy 2008/48/WE. Dyrektywa ta wskazywała na konieczność istnienia regulacji dotyczącej sankcji nakładanej na kredytodawców w związku z naruszeniami przepisów krajowych będących skutkiem implementacji wskazanej dyrektywy. Jednocześnie poruszała ona istotną kwestię, jaką była dowolność w zakresie ustanowienia sankcji stosowanych w państwach członkowskich, zastrzegając jednak, że to na państwach członkowskich ciąży obowiązek zapewnienia ich skutecznego stosowania. Polski ustawodawca, realizując art. 23 dyrektywy 2008/48/WE, pozostał przy dotychczasowej instytucji kredytu darmowego, przy czym poszerzył katalog naruszeń kredytodawcy stanowiących jedną z przesłanek zastosowania sankcji kredytu darmowego. Ustawodawca zachował jej istotę, która do dzisiaj polega na pozbawieniu kredytodawcy przewidzianego zysku, z wyłączeniem jedynie kosztów jego zabezpieczenia. Dyrektywa wskazuje cechy, jakimi ma się charakteryzować sankcja. Wprowadzona do krajowego systemu prawnego dolegliwość wymierzona w kredytodawcę musi być skuteczna, proporcjonalna oraz odstrasżająca⁴. Z pewnością można stwierdzić, że wprowadzona sankcja jest skuteczna, gdyż pozwala zrealizować konsumentom przysługujące im uprawnienie w sposób nieskomplikowany, odformalizowany. Pozbawiając kredytodawcę⁵ w całości przychodu za udostępnienie kapitału, prawodawca realizuje funkcję odstrasżającą. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) w odpowiedzi na zadane pytania prejudycjalne, dokonując wykładni

³ T.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1083 ze zm., dalej: u.k.k.

⁴ Zob. art. 23 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.Urz. UE L 133 z dnia 22 maja 2008 r.).

⁵ Przy czym pod pojęciem kredytodawca na potrzeby niniejszego opracowania należy rozumieć również instytucję pożyczkową, o której mowa w art. 5 pkt 2a u.k.k.

art. 23 dyrektywy 2008/48/WE, orzekł, że wskazany przepis nie stoi na przeszkodzie, aby zastosowana w prawie krajowym sankcja polegała na pozbawieniu kredytodawcy całego zysku⁶. Mimo surowości zastosowanej sankcji w celu realizacji funkcji odstraszałającej zostaje zachowane poszanowanie dla zasady proporcjonalności. Konsument bowiem zobowiązany jest do świadczenia na rzecz kredytodawcy części, która nie została objęta sankcją kredytu darmowego. W tym stanie rzeczy należy uznać, że prawodawca zrealizował również założenie o ostatniej cesze, jaką winna się charakteryzować sankcja.

W obrocie konsumenckim na rynku krajowym, w tym na krajowym rynku kredytu konsumenckiego, dochodzi do częstych nadużyć przedsiębiorców poprzez wykorzystanie słabszej pozycji konsumentów. Nadużycia te często prowadzą do kształtowania praw i obowiązków w umowie o kredyt konsumencki na znaczną niekorzyść strony słabszej stosunku zobowiązaniowego.

1. Istota sankcji kredytu darmowego

Sankcja kredytu darmowego sprowadza się do pozbawienia kredytodawcy, po złożeniu pisemnego oświadczenia przez kredytobiorcę, zysku z tytułu udostępnionego kapitału na podstawie umowy objętej przepisami ustawy o kredycie konsumenckim⁷. Sankcja swoim zakresem obejmuje wszystkie koszty należne kredytodawcy przewidziane w umowie o kredyt konsumencki, z uwzględnieniem regulacji art. 45 ust. 4 ustawy o kredycie konsumenckim, zgodnie z którą ustawodawca z wskazanych kosztów wyłącza koszty ustanowienia zabezpieczenia tego kredytu. Wyłączenie to należy interpretować zawężająco⁸. Odmienne stanowisko prezentuje doktryna, m.in. T. Czech⁹.

⁶ Wyrok TSUE z dnia 9 listopada 2016 r., C-42/15, ECLI:EU:C:2016:842 <www.curia.europa.eu> [dostęp: 20.03.2020].

⁷ Definicja pojęcia kredytu konsumenckiego określająca zakres przedmiotowy ustawy znajduje się w art. 3 ust. 1 i 2 u.k.k.

⁸ S. Wronkowska, *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa*, Poznań 2005, s. 88.

⁹ T. Czech, *Kredyt konsumencki. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 498–499.

W szczególności nie można podzielić poglądu, że przedmiotowa sankcja nie obejmuje swoim zakresem kosztu umów dodatkowych świadczonych przez kredytodawcę i pozostających w związku z umową kredytu konsumenckiego. Bezsprzecznie należy uznać, że ceny usług dodatkowych stanowią wynagrodzenie kredytodawcy powiązane funkcjonalnie z umową kredytu konsumenckiego. Prowadzi to do wniosku, że zakres stosowania sankcji obejmuje także koszt usług dodatkowych świadczonych przez kredytodawcę. Przyjęcie odmiennego stanowiska budzi zastrzeżenia i podaje w wątpliwość jego zasadność. W pierwszej kolejności należy wskazać, że zastosowanie rozważanego wyłączenia osłabiłoby w sposób rażąco funkcję odstrasżającą, jaką ma pełnić rzeczona sankcja, o której mowa w art. 23 dyrektywy 2008/48/WE. Kredytodawcy mieliby wówczas możliwość ustanawiania wysokich cen umów dodatkowych, stanowiących warunek *sine qua non* uzyskania kredytu przez konsumenta na określonych warunkach, tym samym zabezpieczając przynajmniej część przewidzianego zysku, nawet w przypadku dokonania naruszeń. Drugim argumentem przemawiającym za brakiem aprobaty wyrażonego stanowiska jest zasada tożsamości, która nakazuje odrębnym pojęciom przypisywać inne znaczenie. Ustawodawca, stosując definicję legalną w art. 5 pkt 6 lit. b u.k.k., dokonał zdefiniowania pojęcia umowy dodatkowej. Nie można również uznać, jakoby pojęcie zabezpieczenia na tle ustawy implikowało pojęcie umowy dodatkowej, ustawodawca kształtuje bowiem te pojęcia jako odrębne, niezwiązane z sobą¹⁰. Na potwierdzenie tezy ostatecznie należy dokonać wykładni historycznej przywołanej instytucji. Jak już wskazano, początkowo pozbawienie kredytodawcy zysku z tytułu udostępnionego konsumentowi kapitału na mocy umowy nie obejmowało kosztu zabezpieczenia tego kredytu oraz kosztu jego ubezpieczenia. Prawodawca, uchylając przepisy ustawy z dnia 20 lipca 2001 r., zmienił zakres wyłączenia kosztów nieobjętych sankcją. Obecne brzmienie ustawy wyłączeniem obejmuje jedynie koszt zabezpieczenia kredytu. Ponadto należy założyć, że sankcja kredytu darmowego swoim zakresem obejmuje wyłącznie odsetki

¹⁰ Zob. szerzej Załącznik nr 1 – Formularz informacyjny dotyczący kredytu konsumenckiego, a także art. 30 ust. 1 pkt 14 u.k.k.

umowne zastrzeżone w umowie kredytu konsumenckiego. Odsetki za zwłokę w wykonaniu zobowiązania nie są objęte zakresem sankcji kredytu darmowego. Zasadą jest, że opóźnienie dłużnika w spełnieniu świadczenia samo w sobie powoduje po stronie kredytodawcy prawo do żądania odsetek za opóźnienie¹¹. Jednym z celów, dla których wprowadzono do systemu prawa instytucję odsetek za zwłokę, jest ich funkcja stymulująca. Odsetki te mają mobilizować dłużnika pozostającego w zwłoce do spełnienia świadczenia. Z drugiej strony mają kompensować wierzycielowi, tj. kredytodawcy kredytu konsumenckiego, niewykonanie przez dłużnika świadczenia wynikającego ze zobowiązania po zastosowaniu sankcji kredytu darmowego.

2. Przesłanki zastosowania

Zastosowanie sankcji kredytu darmowego zależy od spełnienia dwóch przesłanek. Pierwsza z nich to złożenie przez konsumenta pisemnego oświadczenia kredytodawcy, druga polega na naruszeniu kredytodawcy wskazanych przepisów ustawy stanowiących zamknięty katalog. Spełnienie pierwszej oraz drugiej przesłanki kumulatywnie stanowi warunek konieczny dla uruchomienia powołanej sankcji.

Złożenie oświadczenia kredytodawcy o objęciu konkretnej umowy sankcją kredytu darmowego stanowi uprawnienie kształtujące. Konsument jest bowiem uprawniony do jednostronnej zmiany pierwotnych warunków umowy kredytu konsumenckiego, przy czym nie jest wymagane żadne działanie ze strony kredytodawcy. Po stronie kredytodawcy rodzi się obowiązek uznania nowej sytuacji prawnej wraz z momentem złożenia pisemnego oświadczenia przez konsumenta. W doktrynie wskazuje się również na porządkowy charakter wskazanego oświadczenia, lecz zasadność takiej wykładni budzi wątpliwość, albowiem prowadziłoby to do wniosku o zastosowaniu sankcji kredytu darmowego z mocy samego prawa, bez konieczności działania konsumenta.

---

¹¹ Zob. szerzej art. 481 Ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1145 ze zm.), dalej: k.c.

Drugą przesłankę stanowią naruszenia kredytodawcy polegające na naruszeniu treści określonych przepisów ustawy o kredycie konsumenckim. Zakres normowania katalogu naruszeń obejmuje trzy grupy przepisów dotyczących: (1) formy oświadczenia woli; (2) konkretnych elementów umowy kredytu konsumenckiego, także kredytu wiążanego lub w formie odroczonej płatności, umowy o kredyt w rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym oraz umowy przewidującej odroczenie płatności bądź zmianę sposobu spłaty w związku ze zwłoką konsumenta; (3) ograniczeń nakładanych kosztów na konsumenta w związku z umową o kredyt konsumencki. Pierwsze dwie grupy naruszeń powstają na etapie kontraktowym, natomiast naruszenie trzeciej grupy może powstać zarówno na etapie zawarcia umowy, jak i później, już w trakcie jej obowiązywania.

Pierwsza grupa, dotycząca formy oświadczenia woli, odnosi się do naruszenia art. 29 ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim jako przesłanki zastosowania sankcji kredytu darmowego. Ustawodawca zastrzegł formę pisemną dla umowy kredytu konsumenckiego, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej. Należy zatem uznać, że umowa kredytu konsumenckiego ma charakter formy *ad probationem*. Niedochowanie formy pisemnej powoduje skutek w postaci ograniczeń dowodowych. W doktrynie obecny jest również pogląd, zgodnie z którym umowa kredytu konsumenckiego w kontekście sankcji kredytu darmowego zastrzega formę *ad eventum*¹². Taki pogląd można byłoby podzielić wyłącznie przy założeniu, że sankcja kredytu darmowego powstaje z mocy prawa.

Druga grupa obejmuje przepisy, które określają obligatoryjne elementy, jakie muszą się znaleźć w umowie kredytu konsumenckiego. Należy zwrócić uwagę, że możliwość zastosowania sankcji kredytu darmowego odnosi się do ustalenia, czy w umowie kredytu konsumenckiego zostały zawarte konkretne elementy wyodrębnione w regulacji art. 30 ustawy o kredycie konsumenckim. Tym samym ustawodawca w sposób precyzyjny określa elementy, których naruszenie może skutkować sankcją kredytu darmowego.

---

¹² M. Grochowski, *Komentarz do art. 45, [w:] K. Osajda (red.), Ustawa o kredycie konsumenckim. Komentarz, wyd. 2, Warszawa 2019, Legalis/el.*

Prowadzi to do wniosku o ich szczególnym znaczeniu. Przepisy art. 30 ust. 1 pkt 1–8, 10, 11, 14–17 oraz art. 31–33 u.k.k. określają elementy będące oświadczeniami woli oraz wiedzy, stanowiące zamknięty katalog elementów, których wadliwość może pociągnąć za sobą zastosowanie sankcji kredytu darmowego. Skonkretyzowanie informacji wskazanych powyżej, których naruszenie stanowi przesłankę zastosowania sankcji, ma na celu realizację obowiązków informacyjnych wobec konsumenta. Ich brak skutkuje uprawnieniem konsumenta do zastosowania sankcji kredytu darmowego. Elementem, na który warto zwrócić szczególną uwagę ze względu na poziom jego naruszeń, jest określenie pojęcia całkowitej kwoty kredytu, tj. kwoty przekazanej do swobodnej dyspozycji konsumenta bez kredytowanych kosztów¹³. Choć umowa kredytu konsumenckiego nie służy porównaniu ofert, uwzględnienie w jej treści wszystkich obligatoryjnych elementów pozwala przeciętnemu konsumentowi na podjęcie świadomej decyzji w zakresie przystąpienia do konkretnej umowy. Jednolitość nomenklatury będąca wynikiem definicji legalnych umożliwia przeciętnemu konsumentowi m.in. porównanie proporcji pomiędzy całkowitą kwotą kredytu a jego całkowitym kosztem. Częstym naruszeniem kredytodawców okazuje się próba obejścia przepisów, zwłaszcza w zakresie pozaodsetkowego kosztu kredytu konsumenckiego, co znajduje urzeczywistnienie głównie wśród podmiotów spoza sektora bankowego. Wspomniana próba obejścia prawa polega na zaliczeniu kredytowanych kosztów do pojęcia całkowitej kwoty kredytu. Działanie takie zostało uznane za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów¹⁴. Informacje wymienione w przywołanych przepisach nie muszą znajdować się w treści samej umowy, ale mogą zostać zawarte w treści dokumentu stanowiącego jej integralną część, np. w regulaminie. Wymagane jest, aby w kontekście art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48/WE wskazane elementy cechowały się transparentnością. Należy uznać, że nie tylko pominięcie wskazanych elementów stanowi przesłankę

¹³ Zob. definicja legalna całkowitej kwoty kredytu – art. 5 pkt 7 u.k.k.

¹⁴ Wyrok Sądu Okręgowego – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 3 grudnia 2015 r., XVII AmA 124/14 <www.orzeczenia.warszawa.so.gov.pl> [dostęp: 20.03.2020].

do zastosowania sankcji. Sankcja znajdzie również zastosowanie w przypadku, gdy kredytodawca określi te elementy w sposób błędny bądź niejednoznaczny. Od kredytodawcy kredytu konsumenckiego jako profesjonalnego podmiotu rynku finansowego należy się spodziewać najwyższego poziomu staranności.

Trzecia i ostatnia grupa naruszeń nie stanowi transpozycji przepisów unijnych zawartych w dyrektywie 2008/48/WE do polskiego systemu prawa. Obejmuje ona swoim zakresem art. 33a oraz art. 36a–c u.k.k. i odnosi się do limitu kosztów nakładanych na konsumenta na podstawie umowy kredytu konsumenckiego. W pierwszej kolejności, odnosząc się do ograniczenia opłat windykacyjnych, należy wskazać na ochronę konsumenta przed obciążeniem go nadmiernymi kosztami w przypadku niewykonania przez niego zobowiązania. Wskazany limit odnosi się do sumy opłat windykacyjnych zastosowanych przez kredytodawcę w umowie kredytu konsumenckiego wraz z odsetkami za zwłokę. Wykładnia przepisu prowadzi do wniosku, że sąd z urzędu jest zobowiązany do badania, czy nie doszło do przedmiotowego naruszenia. W przypadku stwierdzenia wystąpienia przedmiotowego naruszenia sąd jest zobowiązany *ex officio* do obniżenia tych kosztów do wysokości odsetek maksymalnych za opóźnienie. W tym ujęciu należy przyjąć, że ustawodawca realizuje ochronę konsumenta przed zjawiskiem lichwy, analogicznie do regulacji w zakresie przeniesienia wysokości odsetek maksymalnych za opóźnienie. Drugie naruszenie skorelowane jest z ustawowym limitem pozaodsetkowego kosztu kredytu. Rzeczony limit stanowi sumę 25% całkowitej kwoty kredytu oraz kwotę stanowiącą iloczyn 30% całkowitej kwoty kredytu z ilorazem okresu, na jaki umowa została zawarta, podzielone przez liczbę dni w roku. Prawodawca stanowi również, że pozaodsetkowe koszty nie mogą być wyższe od całkowitej kwoty kredytu¹⁵. Analogicznie jak w przypadku przeniesienia opłat windykacyjnych, pozaodsetkowe koszty kredytu nie należą się kredytodawcy w wysokości przenoszącej dopuszczalny limit. Oznacza to, że sąd z urzędu jest zobowiązany

¹⁵ Definicja legalna pozaodsetkowego kosztu kredytu – art. 5 pkt 6a u.k.k.

do obniżenia tych kosztów do wysokości dopuszczalnych prawem¹⁶. Ustawodawca reguluje sposób obliczenia limitu pozaodsetkowych kosztów kredytu konsumenckiego w przypadku odroczenia spłaty zadłużenia, a także w przypadku udzielania kolejnych kredytów w terminie 120 dni od daty wypłaty pierwszego z nich¹⁷. Oceniając działalność podmiotów rynku kredytu konsumenckiego, należy przyjąć, że każde naruszenie w postaci przeniesienia dopuszczalnych limitów pozaodsetkowego kosztu kredytu konsumenckiego stanowi przesłankę do zastosowania sankcji kredytu darmowego, zgodnie z zasadą *ius civile vigilantibus scriptum est*.

Od kredytodawcy działającego na rynku kredytu konsumenckiego należy oczekiwać najwyższego stopnia staranności. Jak się wydaje, jest oczywiste, że literówki stanowiące omyłki pisarskie nie mogą stanowić przesłanki do zastosowania sankcji, chyba że owa omyłka dotyczyła obowiązków informacyjnych istotnych z punktu widzenia podjęcia decyzji przez konsumenta co do jego przyszłej sytuacji prawnej wynikającej z zawartej umowy kredytu konsumenckiego. Jednocześnie, zgodnie z ogólną zasadą ciężaru dowodu, to na konsumencie spoczywa obowiązek wykazania dokonanego naruszenia oraz złożenia oświadczenia kredytodawcy kredytu konsumenckiego. Obowiązek taki rodzi się w szczególności, gdy kredytodawca nie uzna nowej sytuacji prawnej i dochodzi w drodze postępowania sądowego nieuiszczonych kosztów kredytu konsumenckiego.

3. Problematyka powstania sankcji kredytu darmowego

Sankcja kredytu darmowego może powstać w okresie, w którym konsument legitymuje się uprawnieniem do skorzystania z omawianej sankcji. Najwcześniejszy możliwy moment, w którym konsument może powołać się na instytucję sankcji kredytu darmowego, to moment zawarcia umowy. Wynika to z faktu, że do niektórych

¹⁶ P. Mikłaszewicz, *Komentarz do art. 36a*, [w:] K. Osajda (red.), op. cit.

¹⁷ Zob. art. 36b-c u.k.k.

naruszeń może dojść już na etapie zawarcia umowy kredytu konsumenckiego. Uprawnienie konsumenta do zastosowania sankcji kredytu darmowego wygasa z upływem roku od daty wykonania zobowiązania. Za chwilę wygaśnięcia uprawnienia konsumenta należy zatem uznać moment po trzystu sześćdziesięciu pięciu dniach od chwili, gdy strony spełnią wszystkie obowiązki wynikające z umowy¹⁸. Termin ten należy obliczyć na zasadach przewidzianych w Kodeksie cywilnym. Po upływie tego terminu uprawnienie konsumenta wygasa.

W doktrynie można dostrzec różne podejścia względem powstania sankcji kredytu darmowego. M. Grochowski wskazuje, że sankcja kredytu darmowego powstaje z mocy samego prawa, a oświadczenie konsumenta w tym zakresie ma charakter wyłącznie porządkujący. Argumentując, stwierdza, że tylko w ten sposób można osiągnąć odpowiedni poziom ochrony konsumenta, jako podmiotu cechującego się ograniczoną wiedzą i zdolnością działania w obrocie. Ponadto podkreśla, że przyjęcie odmiennego stanowiska przeczyłoby założeniu regulacji, wymagałoby bowiem od konsumenta wysokiego poziomu staranności i wiedzy prawnej¹⁹. Nie sposób podzielić takiego stanowiska. Sankcja kredytu darmowego nie powstaje *ex lege*, a odnosząc się do argumentacji M. Grochowskiego, trzeba stwierdzić, że ochrona konsumenta została osiągnięta przez ustawodawcę w inny sposób. W przypadku przeniesienia przez kredytodawcę ustawowych limitów pozaodsetkowego kosztu kredytu konsumenckiego koszty te nie należą się kredytodawcy i ulegają obniżeniu do maksymalnej ich wysokości przewidzianej przez prawo²⁰. Ustawodawca przyjął rozwiązanie analogiczne do przeniesienia odsetek maksymalnych, realizując tym samym ochronę konsumenta nawet bez jego działania.

Przepis normujący sankcję kredytu darmowego *expressis verbis* wskazuje, że sankcja ta powstaje po złożeniu przez konsumenta pisemnego oświadczenia. Owo jednostronne oświadczenie woli zmienia

---

¹⁸ Termin wygaśnięcia uprawnienia konsumenta do skorzystania z sankcji kredytu darmowego należy obliczyć zgodnie z art. 114 k.c.

¹⁹ M. Grochowski, op. cit.

²⁰ Zob. art. 33a oraz art. 36a ust. 3 u.k.k.

dotychczasową sytuację prawną między stronami²¹. Należy też stwierdzić, że przyjęcie, jakoby sankcja kredytu darmowego powstawała z mocy samego prawa, stoi w sprzeczności z wykładnią zarówno językową, jak i funkcjonalną przepisów ustawowych. Ustawodawca przyjmuje, że kredytodawcy nie należą się z mocy samego prawa koszty przenoszące dopuszczalne ustawą limity w zakresie pozaodsetkowego kosztu kredytu oraz opłat windykacyjnych. W związku z tym za niecelowe należałoby uznać ustanawianie norm wskazujących na obniżenie z mocy samego prawa wysokości tych kosztów do górnej granicy kosztów prawem przewidzianych przy jednoczesnym zastosowaniu sankcji kredytu darmowego *ex lege*. Ponadto trzeba zwrócić uwagę na to, że prawodawca chroni konsumenta poprzez obniżenie kosztów do maksymalnej wysokości dopuszczalnej w ustawie. Biorąc pod uwagę powyższe argumenty, należy przyjąć, że sankcja nie powstaje z mocy samego prawa, ale wymaga działania ze strony konsumenta. Jednocześnie dorobek orzecznicy sądów krajowych jednoznacznie opowiada się za stosowaniem sankcji kredytu darmowego jako następstwa oświadczenia prawo kształtującego²².

4. Skutki zastosowania sankcji

W doktrynie wskazuje się, że sankcja kredytu darmowego rodzi skutek w postaci konwersji umowy kredytu z odpłatnej w nieodpłatną²³. Stanowisko takie nie może się ostać, prowadziłoby to bowiem do wynaturzenia zarówno istoty samej umowy kredytu, jak i instytucji kredytu konsumenckiego²⁴. W pierwszej kolejności należy podkreślić odpłatny charakter obu umów. Sankcja kredytu darmowego godziłaby zatem w *essentialia negotii* umowy kredytu, co tym samym

²¹ Z. Radwański, A. Olejniczak *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2017, s. 92.

²² Zob. np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 1 lipca 2019 r., V ACa 118/18, LEX nr 2706625.

²³ M. Grochowski, op. cit.

²⁴ Artykuł 69 ust. 1 Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 2357 ze zm.) oraz art. 4 ust. 1 pkt 1 u.k.k.

prowadzi do konstatacji, że taka kwalifikacja jest niedopuszczalna. Ponadto umowa kredytu, która jest nieodpłatna, nie jest objęta zakresem normowania ustawy o kredycie konsumenckim. Owa ustawowa konwersja odnosi się do najprostszej umowy dwustronnie zobowiązującej, pełniącej funkcję kredytową, tj. umowy pożyczki²⁵. Umowa pożyczki może mieć bowiem zarówno charakter odpłatny, jak i nieodpłatny, a tym samym sankcja kredytu darmowego nie godzi w jej istotę stanowiącą o możliwości zakwalifikowania jej jako takiej. Niedopuszczalne jest zajęcie stanowiska, w którym sankcja kredytu darmowego będzie godziła w przedmiotowo istotne postanowienia danej umowy stanowiącej warunek konieczny dla zakwalifikowania jej jako konkretnej umowy nazwanej.

Zastosowanie sankcji kredytu darmowego rodzi dwojaki skutek, w zależności od stopnia spełnienia świadczenia przez kredytobiorcę²⁶. W przypadku zastosowania sankcji obowiązkiem kredytobiorcy jest spełnienie świadczenia w zakresie umowy kredytu konsumenckiego nieobjętym rzeczoną sankcją na zasadach i w terminach określonych w umowie. Jeżeli umowa kredytu konsumenckiego nie przewiduje zasad lub terminów jego zwrotu, to ustawodawca wprowadza dyspozytywny przepis regulujący tę kwestię. Ustawa zobowiązuje konsumenta do spełnienia świadczenia w ratach równych, płatnych każdego miesiąca od dnia zawarcia umowy. Jeżeli w umowie strony nie zastrzegły terminów, to ustawodawca uzależnia termin spłaty od wysokości zobowiązania. Jeśli wysokość kredytu nie przekroczy kwoty 80 000 zł, konsument zwraca kredyt w ciągu pięciu lat. Jeżeli wartość kredytu po zastosowaniu sankcji kredytu darmowego jest wyższa niż kwota 80 000 zł, konsument zwraca kredyt w ciągu lat dziesięciu.

Należy jeszcze raz podkreślić, że uprawnienie konsumenta do złożenia oświadczenia woli, które skutkuje nałożeniem na kredytodawcę sankcji kredytu darmowego, wygasa dopiero po upływie roku od

²⁵ Zob. art. 720 § 1 k.c.

²⁶ M. Stanisławska wskazuje, że zastosowanie sankcji rodzi obowiązek zwrotu kapitału, nie sposób jednak podzielić tego stanowiska, gdyż pojęcie kapitału w praktyce często implikuje też kredytowane koszty, w tym przede wszystkim koszty prowizji. Zob. A. Łukaszewski, *Komentarz do art. 45*, [w:] M. Stanisławska (red.), *Ustawa o kredycie konsumenckim. Komentarz*, Warszawa 2018, Legalis/el.

dnia, w którym strony wykonały umowę. Złożenie takiego oświadczenia będzie skutkowało odpadnięciem podstawy, na kanwie której konsument był zobowiązany do świadczenia na rzecz kredytodawcy kosztów kredytu. Odpadnięcie owej podstawy rodzi zatem w tym zakresie roszczenie o zwrot świadczenia nienależnego²⁷.

Podsumowanie

Sankcja kredytu darmowego ma na celu przede wszystkim ochronę konsumenta. Należy uznać, że kredytodawca, jako profesjonalista, jest silniejszą stroną stosunku prawnego, jaki powstaje pomiędzy nim a konsumentem w związku z zawarciem umowy kredytu konsumenckiego. Co do zasady kredytobiorca ma niewielki wpływ na treść umowy kredytu, jaka jest przez niego zawierana. Tym samym powyższe ma chronić konsumenta przed skutkami, jakie może rodzić brak realnego wpływu na treść zawieranej umowy. Umowa powinna zostać przygotowana przez kredytodawcę w sposób rzetelny i nienaruszający praw kredytobiorcy. Oczywiście jest to, że kredytodawca, udzielając kredytu, dąży przede wszystkim do osiągnięcia zysku, nie może to jednak zostać osiągnięte poprzez nieuczciwą praktykę wobec konsumenta. Próba obejścia ustawy, niewątpliwie, dzięki coraz większej świadomości społecznej co do możliwości zastosowania sankcji kredytu darmowego może wiązać się z ewentualną stratą po stronie kredytodawcy.

The free credit sanctions in the customer credit act

Summary

There are many abuses which take place on the consumer credit market in Poland. It sometimes occurs that the creditors abuse their position which leads to shaping the laws and obligations of the consumers to their

---

²⁷ K. Zagrobelny, *Bezpodstawne wzbogacenie*, [w:] E. Gniewek, P. Machowski (red.), *Zarys prawa cywilnego*, Warszawa 2016, s. 295–296.

disadvantage. They also do not fulfill their informational duties and due to this fact, in 2001 the legislator decided to introduce the sanction to the Polish law which deprives the creditors of the anticipated profit. The sanction of free credit aims to deter creditors from any violations so that an average consumer is put under protection from unreliable actions of creditors under consumer credit agreements. However, only quite recently one can see the tendency to put the sanctions into action by the courts. The aim of this paper is to analyze the sanction both in the doctrine and the judicature. The article asks the questions of the practical application of the sanction and stimulates the discussion about judiciary decisions in the matter.